

УДК 336.71

Наталія В. Цимбаленко, Тетяна О. Ларіонова

Київський національний університет технологій та дизайну

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

У статті досліджено фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на безпеку банку. Проаналізовано теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки банку, визначено фактори, що впливають на її функціонування та інструменти управління, за допомогою яких здійснюється забезпечення фінансової безпеки банківських установ.

Ключові слова: банк, безпека, фінансова безпека банку, фактори впливу на безпеку, інструменти управління фінансовою безпекою.

Наталья В. Цимбаленко, Татьяна А. Ларионова

Киевский национальный университет технологий и дизайна

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКА

В статье исследованы факторы внешней и внутренней среды, влияющие на безопасность банка. Проанализированы теоретические подходы, определяющие суть финансовой безопасности банка, определены факторы, влияющие на ее функционирование и инструменты управления, с помощью которых осуществляется обеспечение финансовой безопасности банковских учреждений.

Ключевые слова: банк, безопасность, финансовая безопасность банка, факторы влияния на безопасность, инструменты управления финансовой безопасностью.

Nataliia V. Tsymbalenko, Tetiana O. Larionova

Kyiv National University of Technology and Design

PROVIDING FINANCIAL SECURITY OF A BANK

This paper investigates the factors of internal and external environment that affect bank security, along with the theoretical approaches to defining the essence of financial security of a bank. Factors affecting its operation and management tools, which ensure the financial security of banking institutions are identified.

Keywords: bank, safety, financial security of a bank, factors affecting security, financial security management tools.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах зростання відкритості національної економіки та посилення інтеграційних і глобалізаційних процесів в Україні зростає імовірність виникнення нових та посилення існуючих ризиків, що пов'язані з поширенням кризових явищ як на рівні економіки в цілому, так і в окремих її секторах, зокрема в банківському секторі.

Банки, як і інші суб'єкти національної економіки, змушені проводити свою діяльність в умовах непередбачуваності зовнішнього середовища: нестабільної соціально-економічної ситуації в країні, інфляції, недосконалості законодавства, низького рівня довіри населення до банківських структур, зростання показників злочинності в банківській сфері, недобросовісної конкуренції, недосконалості системи освіти, непрофесійності працівників банків та ін. В сукупності дані фактори призводять до загострення проблем забезпечення безпеки банківської системи, яка є однією з провідних складових національної безпеки України. Таким чином, виникає необхідність застосування існуючих та пошук нових інструментів управління та формування системи заходів, що спрямовані на безперервне забезпечення безпеки, а саме своєчасної оцінки рівня впливу факторів, що мають вагомий

безпосередній вплив на стан банків. Тому доцільно детально розглянути та проаналізувати фактори, які впливають на стан безпеки банківського сектора України.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Темі забезпечення безпеки банківської діяльності присвячено численні наукові праці, в яких розглядаються різні її складові, такі як: економічна, фінансова, кадрова, інформаційна, силова та ін. Крім того, безпека банку розглядається на різних рівнях: безпека банківської системи, безпека окремого виду діяльності банку, безпека проведення окремих банківських операцій [1].

Серед науковців, які досліджували питання безпеки діяльності банківських структур, слід відзначити таких зарубіжних та вітчизняних науковців як: Р. Дж. Кембелла, В. Ойкена, Я. Корнаї, Г. Андрошука, О. Захарова, П. Орлова, С. Васильчака, С. Яременка, М. Єрмошенка, та ін.

Невиришені частини дослідження. Незважаючи на ґрунтовність праць науковців недостатньо дослідженим залишаються питання забезпечення безпеки банку на сучасному етапі економічного розвитку України.

Метою статті є теоретичні аспекти формування фінансової безпеки банківського сектору..

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Банківська система України знаходиться під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, зокрема викликаних макроекономічною нестабільністю, що вимагає розробки теоретико-методичних положень забезпечення фінансової стійкості банків, оскільки в сучасних кризових умовах надзвичайно актуальним є завдання створення надійного та фінансово стійкого банківського сектора.

В економічній літературі під поняттям безпека банку розуміється [2]:

- 1) стан життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація мети банку та основних його інтересів, захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування;
- 2) здатність протистояти різним посяганням на власність, діяльність та імідж банку, створювати ефективний захист від внутрішніх і зовнішніх загроз;
- 3) функціонування системи заходів, які забезпечують захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від існуючих чи потенційно можливих зовнішніх і внутрішніх загроз.

Сутність поняття безпеки банку обумовлює необхідність дослідження внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на стан безпеки чи небезпеки банків. Основні елементи безпеки банку та фактори, які на неї впливають, наведено на рис. 1.

Як видно з рис. 1, на безпеку банку впливає значна кількість різноманітних факторів, що суттєво ускладнює її забезпечення. З огляду на це, а також на специфіку сучасної фінансово – економічної ситуації, доцільно зосередити увагу на одному з основних елементів безпеки банку – фінансовій безпеці.

На думку Т. Болгар [3] та С. Побережного [4], ключовими ознаками, які найкраще характеризують фінансову безпеку банку є:

- забезпечення рівноважного і стійкого фінансового стану банку;
- сприяння ефективної діяльності банківських структур;
- надання дозволу на ранніх стадіях та рівнях робити припущення щодо проблемних місць в сфері діяльності банків;
- нейтралізація кризових явищ, що виникають або можуть виникнути і, як результат, запобігати банкрутствам.

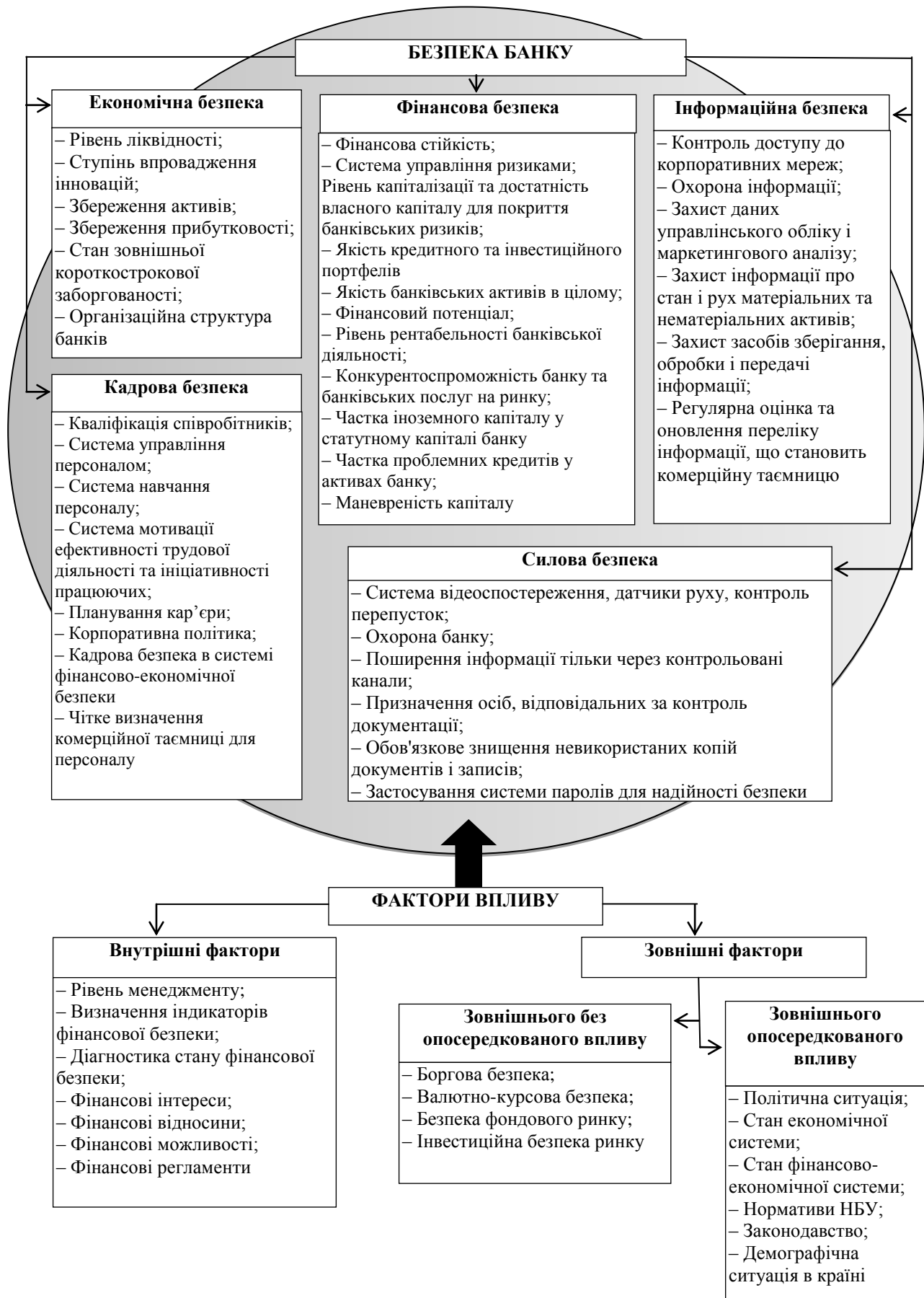

Рис. 1. Безпека банку та фактори, що на неї впливають (побудовано авторами)

У свою чергу, Ю. Голобородько [5] фінансову безпеку банківських установ розуміє як – такий її стан, який характеризується оптимальним рівнем залучення і розміщення ресурсів при мінімізації загроз та негативних явищ і характеризує здатність банків до саморозвитку, підвищення ефективності та конкурентоздатності.

О. Литовченко та Б. Самойлов [6] надають таке тлумачення терміну фінансова безпека банку: це стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати фінансові ресурси в достатньому обсязі для забезпечення поточної діяльності та стійкого розвитку.

О. Хитрін [7], який за своїм родом діяльності є державним діячем (юристом), пропонує фінансову безпеку банку розуміти як динамічний стан, при якому забезпечується стійкий захист життєво – важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів.

О. Барановський [8], А. Ткаченко, К. Маменко [1] стверджують, що фінансова безпека комерційного банку – це:

– сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей;

– стан захищеності фінансових інтересів банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує.

З огляду на розбіжність думок авторів, можна зробити висновок, що деякі науковці пов'язують фінансову безпеку з фінансовою стійкістю і стабільністю; інші – зі ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності; ступенем захищеності інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави; рівнем стійкості до зовнішніх і внутрішніх факторів.

Слід зазначити, що фінансова безпека перебуває під постійним впливом таких факторів, як: недостатність власних коштів; неповернення виданих кредитів; правова неврегульованість цього напряму банківської діяльності, а також недосконала оцінка кредитних ризиків; маніпулювання з кредитними картками, банкоматами; проблеми з підбором кадрів для роботи з ними; надання фіктивної інформації клієнтами; вторгнення до банківських комп'ютерних мереж; витік ділової інформації; недосконалість структур забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки банківських установ.

Зазначені фактори зумовлені впливом зовнішнього та внутрішнього середовища (рис. 1), що, у свою чергу, вимагає застосування відповідних інструментів управління безпекою.

Так, зовнішні інструменти управління фінансовою безпекою банку спрямовані на [7].:

– створення законодавчих та інших умов, які дозволяють, з одного боку, реалізовувати банкам свої економічні інтереси, а з другого - гарантують умови для недопущення критичного рівня ризикованості їх діяльності;

– забезпечення ефективного грошово-кредитного регулювання;

– формування дієвої системи банківського нагляду.

Таким чином, зовнішні інструменти забезпечення фінансової безпеки банку охоплюють три основні складові: банківське регулювання, банківський нагляд і контроль.

Внутрішні інструменти управління мають базуватися на функціях фінансового менеджменту і містити:

– фінансове планування;

- фінансовий аналіз;
- фінансове регулювання;
- фінансовий контроль [9].

Отже, успішна діяльність банків значно залежить від професійного та компетентного управління за допомогою інструментів забезпечення фінансової безпеки, як на зовнішньому так і на внутрішньому рівнях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах посилення макроекономічної нестабільності виникає необхідність в більш поглибленому аналізі та оцінці зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на безпеку банківського сектора. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що формування системи забезпечення безпеки банку, насамперед з погляду її комплексного характеру, має найбільш ефективно забезпечити захист від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. А саме створити сприятливі умови для стабільного і перспективного розвитку, впровадити ефективне управління, шляхом використання інструментів для забезпечення фінансової безпеки, яка є одним із ключових елементів формування безпеки та надійності функціонування банку.

Фінансова безпека банку є важливою умовою реалізації його інтересів та пріоритетних цілей, нарощування фінансового потенціалу для кількісного та якісного зростання, зміцнення позицій на ринку банківських послуг, забезпечення нормального функціонування та сталого розвитку.

Також слід зазначити, що система фінансової безпеки банку повинна знаходитися у постійному розвитку та постійно адаптуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища, оскільки це сприяє зростанню конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектора, стійкості та стабільності роботи якого визначає фінансову рівновагу в країні та забезпечує перехід до інноваційної моделі зростання національної економіки.

Усвідомлення сутності поняття «фінансова безпека банку» дозволяє комплексно та системно визначити та описати загальні вимоги до самозахисту, саморозвитку та самозбереження вітчизняного банківського сектора в умовах глибокої економічної кризи.

Систематизація впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на банківський сектор, забезпечує формування надійної системи фінансової безпеки банку, зокрема шляхом посилення державного регулювання банківської сфери, а саме розробити ефективний механізм рефінансування комерційних банків, запровадити жорсткі санкції стосовно тих банків, які не дотримуються основних економічних нормативів, подають недостовірну інформацію; зробити банківську інформацію більш прозорою; посилити рівень банківського нагляду за їх діяльністю з боку НБУ [10].

Література

1. Ткаченко А. М. Вимірювання фінансової безпеки банківської системи / А. М. Ткаченко, К. І. Маменко // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: збірник наукових праць, 2009. – 346 с.
2. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / За заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова, [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
3. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Т. М. Болгар. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 22 с.
4. Побережний С. М. Фінансова безпека банківської діяльності: навч. посібн. / С. М. Побережний, О. Л. Пластун, Т. М. Болгар – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 112 с. 7

5. Голобородько Ю. О. Теоретичні підходи до розкриття сутності та складових фінансової безпеки банківських установ / Ю. О. Голобородько // Науковий вісник НЛ ТУ України, 2012. – Вип. 22.12. – 198 с.
6. Литовченко О. Ю. Теоретико-методичне підґрунтя до управління фінансовою безпекою банку / О. Ю. Литовченко, Б. М. . Самойлов: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com.
7. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків / О. І. Хитрін // Фінанси України, 2004. – № 11. – 124 с.
8. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру / О. І. Барановський // Економічне прогнозування, 2006. – № 1. – 32 с.
9. Євченко Н. Г. Вплив податкових ризиків на фінансову безпеку банку / Н. Г. Євченко, О. А. Криклій // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Вип. 25. – 52 с.
10. Фадєєв Д. А. Фінансова безпека банківської діяльності в Україні / Д. А. Фадєєв: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com.

References

1. Tkachenko A. M. Vymiryuvannya finansovoyi bezpeky bankivs'koyi systemy / A. M. Tkachenko, K. I. Mamenko // Stratehiya i mekhanizmy rehulyuvannya promyslovoho rozvytku: zbirnyk naukovykh prats', 2009. – 346 s.
2. Yepifanov A. O. Finansova bezpeka pidpnyemstv i bankivs'kykh ustanov: monohrafiya / Za zah. redaktsiyeyu d-ra ekon. nauk, prof. A. O. Yepifanova, [A. O. Yepifanov, O. L. Plastun, V. S. Dombrovs'kyi ta in. Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2009. – 295 s.
3. Bolhar T. M. Finansova bezpeka bankiv v umovakh rynkovoyi transformatsiyi ekonomiky Ukrayiny: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: spets. 08.00.08 / T. M. Bolhar. – Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2009. – 22 s.
4. Poberezhnyy S. M. Finansova bezpeka bankivs'koyi diyal'nosti: navch. posibn. / S. M. Poberezhnyy, O. L. Plastun, T. M. Bolhar – Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2010. – 112 s. 7
5. Holoborod'ko Yu. O. Teoretychni pidkhody do rozkryttya sutnosti ta skladovykh finansovoyi bezpeky bankivs'kykh ustanov / Yu. O. Holoborod'ko // Naukovyy visnyk NL TU Ukrayiny, 2012. – Vyp. 22.12. – 198 s.
6. Lytovchenko O. Yu. Teoretyko-metodychne pidgruntya do upravlinnya finansovoyu bezpekoyu banku / O. Yu. Lytovchenko, B. M. . Samoylov: [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: www.rusnauka.com.
7. Khytrin O. I. Finansova bezpeka komertsyinykh bankiv / O. I. Khytrin // Finansy Ukrayiny, 2004. – № 11. – 124 s.
8. Baranovs'kyi O. I. Bankivs'ka bezpeka: problema vymiru / O. I. Baranovs'kyi // Ekonomichne prohnozuvannya, 2006. – № 1. – 32 s.
9. Yevchenko N. H. Vplyv podatkovykh ryzykiv na finansovu bezpeku banku / N. H. Yevchenko, O. A. Krykliy // Problemy i perspektyvy rozvytku bankivs'koyi systemy Ukrayiny: zbirnyk naukovykh prats'. – Sumy: DVNZ «UABS NBU», 2009. – Vyp. 25. – 52 s.
10. Fadyeyev D. A. Finansova bezpeka bankivs'koyi diyal'nosti v Ukrayini / D. A. Fadyeyev: [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: www.rusnauka.com.